

P R O T O K O L L,
hållet i K U N G L. M A J: T S
H Ö G S T A D O M S T O L fredagen
den 15 januari 1937.

Andra rummet.

Närvarande: justitieråden Alexanderson, Geijer, Bagge, von Steyern, Lind, Gyllenswärd och Ekberg.

1:o)

Sedan jämlikt Högsta domstolens beslut vid föredragning den 11 november 1936 av revisionsmålet mellan Försäkringsaktiebolaget Skandia, å ena, samt riksgäldskontoret, å andra sidan, ömsom sökande och svarande, handlingarna i målet cirkulerat mellan Högsta domstolens ovanbemälda ledamöter, så företogs nu till avgörande detta mål; uti vilket nedre revisionen avgivit betänkande.

Högsta domstolens flesta ledamöter förenade sig om följande av justitierådet Gyllenswärd avgivna yttrande:

(Yttrandet, som återgivits i Kungl. Maj:ts dom, uteslutes här).

Justitierådet von Steyern anförde:

"I fråga om de den 1 november 1933 till betalning förfallna kupongerna är jag ense med pluraliteten.

De i målet åberopade förordningar, som den 1 maj 1933 voro gällande i Förenta Staterna, innefattade väl hinder för att med guldmynt inlösa de då till betalning förfallande kupongerna, men något förbud var, såvitt visats, ej stadgat mot att i enlighet med guldklausulens innebörd kräva betalning i pappersdollars till ett mot guldvärdet svarande belopp. Riksgäldskon-

torets vägran att i överensstämmelse härmed inlösa dessa kuponger var alltså obefogad. Först genom Joint Resolution av den 5 juni 1933 synes skyldigheten att betala efter guldvärde hava upphävts. Denna författning äger väl tillämpning även å äldre förbindelser och sålunda å förevarande obligationer. Men att författningen skulle hava avseende jämväl å belopp, som förfallit till betalning före dess ikraftträdande, kan, enligt min mening, ej antagas. En sådan tillämpning skulle stå i strid mot den allmänna rättsgrundsats, som kräver att ett obefogat dröjsmål med fullgörande av en förpliktelse ej må lända den försumlige till förmån.

Bolaget har ostridigt avlämnat kuponger per den 1 maj 1933 å 20.253 dollars 75 cents mot erhållande av detta belopp i det dåmera deprecierade amerikanska myntet. Väl har bolaget därvid icke protesterat mot att betalning ej erlades efter guldvärde, men vid det förhållande att riksgäldskontoret vägrade att till dem som anmälde protest utgiva ens den del av kupongernas belopp som även enligt riksgäldskontorets mening tillkom dem - en vägran för vilken bärande skäl ej påvisats - kan bolagets underlåtenhet att protestera icke hava medfört att bolaget skall anses hava godtagit betalningen såsom full likvid.

I målet är utrett, att värdet av 100 gulddollars den 1 maj 1933 motsvarade 119 dollars 81 cents i då gällande amerikanskt mynt. Vid omräkning till svenskt mynt har man, i överensstämmelse med den beräkningsgrund som riksgäldskontoret självt den 20 januari 1927 fastställt, att tillämpa riksbankens dollarkurs, det vill säga dess a vista säljkurs. Denna utgjorde den 1 maj 1933 för 100 dollars sedelmynt 497 kronor.

På grund av vad sålunda anförts prövar jag rättvist att, med upphävande av hovrättens dom i huvudsaken, dels såvitt angår de den 1 maj 1933 förfallna kupongerna, förplikta riksgäldskontoret att till bolaget utgiva nittontusen niohundra fyrtio kronor 97 öre med sex procent ränta från den 1 maj 1933 tills betalning sker, dels ock beträffande de den 1 november 1933 för-

fallna kupongerna förklara riksgäldskontoret pliktigt allenast att inlösa dem med deras nominella belopp i Förenta Staternas gällande betalningsmedel.

Beträffande kostnaderna å målet varder hovrättens dom av mig på det sätt ändrad, att riksgäldskontoret befrias från att ersätta bolaget dess utgifter å målet i hovrätten."

Justitierådet Ekberg, med vilken justitierådet Bagge instämde, yttrade:

"Den uti ifrågavarande obligationer intagna bestämmelsen om betalning till kapital och ränta i Amerikas Förenta Staters "guldmünt av nuvarande eller därmed jämgod vikt och finhet" avser att tillförsäkra innehavaren av en sådan obligation skuldens infriande med det belopp i Förenta Staternas vid presentationen cirkulerande betalningsmedel, som svarar mot guldvärdet av det utfästa antalet gulddollars av eller lika med den vikt och finhet, som gällde för dessa vid tiden för obligationens utfärdande.

En sådan guldvärdeklausul var vid nämnda tid giltig enligt såväl svensk rätt som rätten i staten New York, varest obligationerna emitterades i allmänna marknaden. Sedermera har emellertid genom en av Förenta Staternas kongress beslutad och den 5 juni 1933 av Staternas president stadfäst Joint Resolution, vilket lagstadgande är gällande jämväl inom staten New York, förklarats, att varje förbindelse, även sådan som tidigare utfärdats, skall oberoende av sådan däri intagen klausul som den nyss nämnda vara behörigen fullgjord genom likvid av det dollarbelopp, varå förbindelsen lyder, i vilket som helst i Förenta Staterna cirkulerande lagligt betalningsmedel för allmänna och enskilda skulder. I resolutionen anföres såsom grund för dess utfärdande, att innehavet av och handeln med guld berörde det allmännas intresse och därför vore underkastade lämplig reglering och inskränkning, samt att det förhandenvarande nödläget ådagalagt, att i förbindelser förekommande guldklausuler utgjorde hinder för kongressens befogenhet att reglera värdet å Förenta Staternas betalningsmedel och vore oförenliga med kongres-

sens tillkännagivna politik att vid alla tider i marknaden och vid betalning av skuld bibehålla ett lika betalningsvärde för varje dollar, myntad eller utgiven av Förenta Staterna. Enligt uttryckligt stadgande i resolutionen skall den äga tillämpning å varje förbindelse, som är betalbar i Förenta Staternas mynt. Förenta Staternas högsta domstol har i dess prövning underställda mål funnit resolutionen äga konstitutionell giltighet utom i fråga om Förenta Staternas egna förbindelser. Enär utländska stater icke må stämmas till amerikansk domstol, har väl någon prövning inför sådan domstol icke kunnat äga rum rörande resolutionens tillämplighet å betalning av utländska staters i dollarvaluta upptagna lån. Såväl ordalydelsen i resolutionen som ock dess grund giva emellertid otvetydigt vid handen, att avsikten icke varit att göra undantag för dylika lån; och de konstitutionella skäl, som anförts mot resolutionens tillämplighet å inhemska statslån, äga tydligen icke giltighet i fråga om utländska statslån.

Riksgäldskontoret har i målet gjort gällande, att genom den nämnda amerikanska lagstiftningen den rättsliga grunden för riksgäldskontorets skyldighet att fullgöra de utfästa betalningarna i enlighet med guldklausulen bortfallit och att riksgäldskontoret förty icke vore pliktigt att gälda mer än det nominella beloppet.

Avgörande för denna fråga är enligt min mening icke huruvida rättsförhållandet i allmänhet mellan riksgäldskontoret och obligationsinnehavarna är underkastat svensk rätt eller staten New Yorks rätt. Frågan om tillämpningen av resolutionens tvingande bestämmelse om ogiltigheten av guldklausuler bör på grund av den ifrågavarande lagstiftningens övervägande offentlighetsrättsliga natur bedömas för sig, oberoende av de regler som gälla för skuldstatutet. Härvid bör i första rummet komma under bedömande, huruvida en lagstiftning av ifrågavarande art, som avser mindre att av allmänt erkända civilrättsliga grunderlätta gäldenärens skuldbörda än att genomföra den främmande statens av det allmän-

na nödtillståndet inom landet föranledda penningpolitik, bör överhuvud vinna beaktande av svensk domstol. Särskilt är härutinnan att överväga, huruvida skuldförhållandet är på sådant sätt bundet till Förenta Staterna, att det intresse, som ifrågavarande lagstiftning avser att befrämja, nämligen åstadkommande av likvärdighet för alla slag av Förenta Staternas cirkulerande betalningsmedel, kräver dess tillämplighet i förevarande fall. Finnas skäl föreligga för sådan främmande lagstiftnings beaktande överhuvud av svensk domstol, återstår att tillse, huruvida den måhända står i strid mot vad enligt svensk uppfattning är för en lagstiftare tillåtligt, och förty bör på denna grund avvisas.

Vad angår nu nämnda lagstiftnings innebörd torde resolutionen böra, i överensstämmelse med vad därom gjorts gällande av amerikansk överdomstol, så tolkas att den gäller alla obligationer i Förenta Staternas mynt, vilka äro betalbara å ort inom Förenta Staterna, utan hänsyn till borgenärens eller gäldenärens nationalitet eller hemvist. Likaså saknar det betydelse, om gäldenären är utländsk stat samt om skulden var redan före resolutionens tillkomst förfallen till betalning eller icke.

Resolutionen utgör ett led i åtgärder, som varken strida mot allmänt erkända ekonomiska grunder eller innebära ett ensidigt gynnande av inhemska gäldenärer på utländska borgenärers bekostnad.

Beträffande skuldförhållandets anknytning till Förenta Staterna och särskilt staten New York må främst framhållas, att obligationerna, som äro ställda till innehavaren och tillhöra ett internationellt lån av betydande omfattning, gjorts till kapital och ränta betalbara allenast i Förenta Staternas mynt och endast vid lånets Fiscal Agents, the National City Banks of New York, huvudkontor i nämnda stad. Visserligen har riksgäldskontoret redan år 1927 tillmötesgått obligationsinnehavare, som så önskat, med inlösen av räntekuponger även i Stockholm, men någon

ändring i den rättsligt bindande bestämmelsen om betalningsort har icke därigenom ägt rum.

Andra bestämmelser, som visserligen delvid äro en konsekvens av de nyssnämnda och som tagna för sig äro av mindre betydelse, äro dock ägnade att förstärka intrycket att obligationerna egentligen höra hemma på amerikansk marknad. Sålunda är att beakta, att obligationerna avfattats å engelska språket i den för obligationer inom Förenta Staterna vedertagna formen och undertecknats av bland andra svenska sändebudet i detta land samt att ingen av dessa obligationer är giltig med mindre lånets Fiscal Agent bestyrkt att den är en obligation tillhörande ifrågavarande lån. Av obligationernas text framgår ytterligare, att registrering av obligation å viss ägare kan verkställas enbart på ovan nämnda banks huvudkontor samt att kungörelse om obligationernas inlösen före förfallodagen skall införas allenast i tidningar, som utgivvas i New York. Härtill kommer, att obligationerna emitterats uteslutande i Förenta Staterna.

Av vad sålunda anförts framgår, att obligationerna - oansett att de utfärdats å svenska statens vägnar - erhållit en så fast anknytning till Förenta Staterna, att dessa staters förutnämnda offentliqrättsliga intresse måste anses påkalla, att frågan om giltigheten av obligationernas guldklausul bedömes efter där gällande lagbestämmelser. Någon anledning varför en främmande lagstiftning av berörda syfte och innehåll överhuvud icke skulle i förevarande fall kunna vinna beaktande av svensk domstol synes icke föreligga. Ej heller kan den anses stötande för svensk rättsuppfattning.

På grund av det anförda finner jag riksgäldskontoret icke vara pliktigt att fullgöra utgående likvider för obligationerna med annat och mera än det nominella beloppet i Förenta Staternas cirkulerande betalningsmedel och instämmer följaktligen i det slut, vartill Högsta domstolens flesta ledamöter kommit."

Högsta domstolen förordnade, att bolaget ägde återbekomma det till säkerhet för kostnadsersättning åt motparten nedsat-

ta beloppet, etthundrafemtio kronor.

Underdånigt betänkande av nedre justitierevisionen.

Lånehandlingarna föreskriva ej vilken rätt som skall vara tillämplig å obligationslånet eller å någon av dess särskilda rättsverkningar.

Då svensk rätt i fråga om bestämmandet av behörig lag saknar positiva rättsregler, som äro tillämpliga å förevarande fall, måste detta avgörande ske med ledning av lånets beskaffenhet och de omständigheter, som äro förknippade med detta.

Riksgäldskontoret har gjort gällande, att lånet som helhet måste anses underkastat ett och samma lands lag samt att övervägande skäl skulle tala för tillämpning av Förenta Staternas rätt. Vidare har Riksgäldskontoret andragit, att betalningsförpliktelsernas fullgörande skulle vara på sådant sätt knutet vid New York, att likvidernas förläggande till annan ort skulle innebära en förändring av förpliktelsens innehåll, som Riksgäldskontoret icke skulle vara skyldigt att underkasta sig. I samband härmed har Riksgäldskontoret som ett särskilt skäl för tillämpning av Förenta Staternas lag åberopat, att guldklausulen har avseende å betalningsskyldighetens fullgörande och att i sådant avseende lagen å betalningsorten, som här samtidigt är myntlandets lag, borde anses tillämplig.

Kungl. Maj:tlärer emellertid finna spörsmålet om guldklausulens fullgörande i händelse av amerikanska valutarubbningar vara av den art, att frågan om tillämplig rätt i avseende därå kan och bör, då annat ej avtalats, avgöras särskilt för sig därest en tillämpning å guldklausulen av de normer, som i övrigt må finnas behöriga i avseende å låneavtalets och obligationernas huvudsakliga innebörd och rättsverkningar, skulle visa sig i avsevärd mån oförenlig med deras innehåll.

Klausulens väsentligaste innebörd, är, att svenska staten genom Riksgäldskontoret iklätt sig ansvaret för den förlust, ob-

ligationshavarna kunde lida genom en depreciering av dollarn, samt att det guldinnehåll, som enligt den år 1924 gällande amerikanska myntlagstiftningen var föreskrivet för dollarmyntet, skulle vara värdemätare för denna valutagaranti. En sådan krislagstiftning som den, genom vilken Förenta Staterna sedermera satt guldklausulerna ur kraft, brukar åtfölja en myntförsämring, och valutagarantien avser att lämna skydd även mot verkningarna av sådana krisåtgärder. Denna garanti voro obligationshavarna från början hänvisade att i händelse av tvist göra gällande inför svenska myndigheter, enär Sverige såsom suverän stat åtnjuter processuell och exekutivrättslig immunitet inom Förenta Staterna.

Till de starka skäl, som i allmänhet tala emot att utan otvetydigt stöd av avtal eller andra omständigheter anse en stats låneförbindelser av förevarande art vara underkastade främmande rätt - och speciellt efter förbindelsernas tillkomst inträffade rättsförändringar av det slag, varom nu är fråga - kommer alltså här, att Riksgäldskontoret i själva verket avsiktligt frångått sig rätten att åberopa en blivande amerikansk guldklausul-lagstiftning sådan som den nu omtvistade och att Riksgäldskontorets förpliktelser från början voro hänvisade att bedömas av domstol, där dylik lag blott undantagsvis på grund av avtal eller annan särskild orsak kunde komma att tillmätas avseende.

Av dessa grunder lär Kungl. Maj:t - oansett i vad mån amerikansk rätt i övrigt bör tillmätas inflytande å tillämpningen av låneavtalet - finna övervägande skäl föranleda tillämpning av svensk rätt i avseende å de tvistefrågor, som i förevarande mål komma under bedömande.

Genom lagen den 17 juni 1932 om betalning på grund av vissa obligationer hava även enligt svensk rätt guldklausuler i viss utsträckning blivit satta ur kraft och har rätten att erhålla betalning till guldvärde för vissa fall gjorts beroende av, huruvida obligationshavare vid viss tidpunkt varit boende inom eller utom riket. Men nämnda lag har - enligt vad lagens förarbeten utvisa i syfte bland annat att utrikes uppehålla förtroende till

svenskt rättsskydd för internationella affärsavtal - icke gjorts tillämplig å obligationer, som äro utgivna utrikes eller lyda å allenast utländskt mynt.

Svensk rätt innefattar ej heller eljest hinder mot utkrävandet av den förevarande valutagarantien.

Riksgäldskontoret måste i enlighet med guldklausulens innebörd anses pliktigt att, i den mån sådant utan väsentlig kostnad eller olägenhet kan ske, underkasta sig de jämkningar i avseende å betalningsorten, som kunna befinnas nödiga för valutagarantiens fullgörande. Någon kostnad eller olägenhet, som häremot kan komma i betraktande, har icke påvisats. Härtill kommer, att Riksgäldskontoret - oaktat hinder mot betalningens behöriga fullgörande i New York icke kan antagas hava förelegat - undandragit sig denna, samt att bolaget icke kan framtvinga likviderna - eller skadestånd på grund av underlåtna likvider - annorstädes än i Sverige.

Bolagets påstående om betalning i Stockholm måste därför anses lagligen grundat.

Beträffande den likvid, som förföll den 1 maj 1933, har Riksgäldskontoret ytterligare invänt, att bolaget mot kupongernas nominella belopp i deprecierade dollars utan formell protest avlämnat kupongerna till Riksgäldskontorets betalningsombud och genom nämnda förfarande förlorat rätten att föra talan om sådan tilläggslikvid, som bolaget nu kräver.

Emellertid är upplyst, att Riksgäldskontoret och dess betalningsombud vägrade de obligationshavare, som anmälde protest mot guldklausulens åsidosättande, att erhålla ens den del av de förfallna kupongbeloppen, som även enligt Riksgäldskontorets egen mening tillkom dem. De skäl av väsentligen affärsteknisk art, som Riksgäldskontoret till stöd härför åberopat, utgöra ej laga grund för detta förfarande, vars huvudsyfte uppenbarligen var att motverka obligationshavarnas benägenhet till att utkräva valutagarantien. Den omständigheten, att bolaget inför de allvarliga olägenheter, Riksgäldskontorets obehöriga betalningsvägran skulle

medfört, avstod från reklamation och mot utbekommande av de ostri-
diga beloppen lät avlämna kupongerna, lärer fördenskull icke kun-
na åberopas såsom stöd för Riksgäldskontorets ej heller av andra
skäl grundade påstående, att bolaget skulle anses hava godtagit
de deprecierade dollarbeloppen såsom fulllikvid.

I målet är utrett, att värdet av 100 gulddollars den 1 maj
1933 motsvarade 119 dollars 81 cents och den 1 november samma år
150 dollars 47 cents i sedlar samt att 100 dollars i sedlar enligt
Riksbankens a vista säljkurs motsvarade förstnämnda dag 497 kronor
och den 1 nämnda november 407 kronor.

På grund av vad sålunda anförts hemställer nedre revisionen
i underdånighet, att Kungl. Maj:t måtte pröva rättvist att dels
fastställa hovrättens domslut, i vad därigenom Riksgäldskontoret
förpliktats att, mot utbekommande av kuponger per den 1 november
1933 å 20.253 dollars 75 cents, till bolaget utgiva etthundratju-
gufyratusentrettiosex svenska kronor 59 öre jämte av hovrätten an-
given ränta, dels ock, med upphävande av hovrättens dom beträf-
fande huvudsaken i övrigt, förplikta Riksgäldskontoret att mot
kvitto till bolaget genast utgiva ytterligare likvid för de den
1 maj samma år förfallna, redan till Riksgäldskontorets betalnings-
ombud avlämnade kupongerna med tjugutusenjuhundrafemtioen kronor
12 öre jämte sex procent ränta därå från sistnämnda dag tills be-
talning sker;

i följd varav det belopp, bolaget sålunda äger utbekomma,
lärer utgöra tillhoppa etthundrafyrtiofyrtatusensjuhundraåttiosju
kronor 71 öre jämte sex procent ränta å tjugutusenjuhundrafemtio-
en kronor 12 öre från den 1 maj 1933 och å jämväl återstoden av det
utdömda beloppet från den 1 november 1933 till dess likvid full-
göres.

Med ändring av hovrättens dom beträffande rättegångskostna-
derna därstädes torde Kungl. Maj:t förplikta Riksgäldskontoret
att till bolaget i sådant hänseende utgiva tjugutusen kronor.

Bolaget lärer berättigas återbekomma de nedsatta beloppen,
tillhoppa trehundra kronor. Stockholm den 24 oktober 1936.

B. Thuresson. E.G. Leijonhufvud. Gunnar Nilsson

B.T. - E.G.L. - G.N.

I transsumerade delar lika lydande med härstädes förvarade
koncept- protokoll, betygar Stockholm och Kungl. Maj:ts Nedre
Justitierevision den 3 februari 1937.

Ex officio:

C.G. Anderson

P R O T O K O L L,
hållet i K U N G L. M A J: T S
H Ö G S T A D O M S T O L fredagen
den 15 januari 1937.

Andra rummet.

Närvarande: justitieråden Alexanderson, Geijer, Bagge, von Steyern, Lind, Gyllenswärd och Ekberg.

1:o)

Sedan jämlikt Högsta domstolens beslut vid föredragning den 11 november 1936 av revisionsmålet mellan Försäkringsaktiebolaget Skandia, å ena, samt riksgäldskontoret, å andra sidan, ömsom sökande och svarande, handlingarna i målet cirkulerat mellan Högsta domstolens ovanbemälda ledamöter, så företogs nu till avgörande detta mål; uti vilket nedre revisionen avgivit betänkande.

Högsta domstolens flesta ledamöter förenade sig om följande av justitierådet Gyllenswärd avgivna yttrande:

(Yttrandet, som återgivits i Kungl. Maj:ts dom, uteslutes här).

Justitierådet von Steyern anförde:

"I fråga om de den 1 november 1933 till betalning förfallna kupongerna är jag ense med pluraliteten.

De i målet åberopade förordningar, som den 1 maj 1933 voro gällande i Förenta Staterna, innefattade väl hinder för att med guldmynt inlösa de då till betalning förfallande kupongerna, men något förbud var, såvitt visats, ej stadgat mot att i enlighet med guldklausulens innebörd kräva betalning i pappersdollars till ett mot guldvärdet svarande belopp. Riksgäldskon-

torets vägran att i överensstämmelse härmed inlösa dessa kuponger var alltså obefogad. Först genom Joint Resolution av den 5 juni 1933 synes skyldigheten att betala efter guldvärde hava upphävts. Denna författning äger väl tillämpning även å äldre förbindelser och sålunda å förevarande obligationer. Men att författningen skulle hava avseende jämväl å belopp, som förfallit till betalning före dess ikraftträdande, kan, enligt min mening, ej antagas. En sådan tillämpning skulle stå i strid mot den allmänna rättsgrundsats, som kräver att ett obefogat dröjsmål med fullgörande av en förpliktelse ej må lända den försumlige till förmån.

Bolaget har ostridigt avlämnat kuponger per den 1 maj 1933 å 20.253 dollars 75 cents mot erhållande av detta belopp i det dåmera deprecierade amerikanska myntet. Väl har bolaget därvid icke protesterat mot att betalning ej erlades efter guldvärde, men vid det förhållande att riksgäldskontoret vägrade att till dem som anmälde protest utgiva ens den del av kupongernas belopp som även enligt riksgäldskontorets mening tillkom dem - en vägran för vilken bärande skäl ej påvisats - kan bolagets underlåtenhet att protestera icke hava medfört att bolaget skall anses hava godtagit betalningen såsom full likvid.

I målet är utrett, att värdet av 100 gulddollars den 1 maj 1933 motsvarade 119 dollars 81 cents i då gällande amerikanskt mynt. Vid omräkning till svenskt mynt har man, i överensstämmelse med den beräkningsgrund som riksgäldskontoret självt den 20 januari 1927 fastställt, att tillämpa riksbankens dollarkurs, det vill säga dess a vista säljkurs. Denna utgjorde den 1 maj 1933 för 100 dollars sedelmynt 497 kronor.

På grund av vad sålunda anförts prövar jag rättvist att, med upphävande av hovrättens dom i huvudsaken, dels såvitt angår de den 1 maj 1933 förfallna kupongerna, förplikta riksgäldskontoret att till bolaget utgiva nittontusenniohundrafyrtio kronor 97 öre med sex procent ränta från den 1 maj 1933 tills betalning sker, dels ock beträffande de den 1 november 1933 för-

fallna kupongerna förklara riksgäldskontoret pliktigt allenast att inlösa dem med deras nominella belopp i Förenta Staternas gällande betalningsmedel.

Beträffande kostnaderna å målet varder hovrättens dom av mig på det sätt ändrad, att riksgäldskontoret befrias från att ersätta bolaget dess utgifter å målet i hovrätten."

Justitierådet Ekberg, med vilken justitierådet Bagge instämde, yttrade:

"Den uti ifrågavarande obligationer intagna bestämmelsen om betalning till kapital och ränta i Amerikas Förenta Staters "guldmünt av nuvarande eller därmed jämgod vikt och finhet" avser att tillförsäkra innehavaren av en sådan obligation skuldens infriande med det belopp i Förenta Staternas vid presentationen cirkulerande betalningsmedel, som svarar mot guldvärdet av det utfästa antalet gulddollars av eller lika med den vikt och finhet, som gällde för dessa vid tiden för obligationens utfärdande.

En sådan guldvärdeklausul var vid nämnda tid giltig enligt såväl svensk rätt som rätten i staten New York, varefter obligationerna emitterades i allmänna marknaden. Sedermera har emellertid genom en av Förenta Staternas kongress beslutad och den 5 juni 1933 av Staternas president stadfäst Joint Resolution, vilket lagstadgande är gällande jämväl inom staten New York, förklarats, att varje förbindelse, även sådan som tidigare utfärdats, skall oberoende av sådan däri intagen klausul som den nyss nämnda vara behörigen fullgjord genom likvid av det dollarbelopp, varå förbindelsen lyder, i vilket som helst i Förenta Staterna cirkulerande lagligt betalningsmedel för allmänna och enskilda skulder. I resolutionen anföres såsom grund för dess utfärdande, att innehavet av och handeln med guld berörde det allmännas intresse och därför vore underkastade lämplig reglering och inskränkning, samt att det förhandenvarande nödläget ådagalagt, att i förbindelser förekommande guldklausuler utgjorde hinder för kongressens befogenhet att reglera värdet å Förenta Staternas betalningsmedel och vore oförenliga med kongres-

sens tillkännagivna politik att vid alla tider i marknaden och vid betalning av skuld bibehålla ett lika betalningsvärde för varje dollar, myntad eller utgiven av Förenta Staterna. Enligt uttryckligt stadgande i resolutionen skall den äga tillämpning å varje förbindelse, som är betalbar i Förenta Staternas mynt. Förenta Staternas högsta domstol har i dess prövning underställda mål funnit resolutionen äga konstitutionell giltighet utom i fråga om Förenta Staternas egna förbindelser. Enär utländska stater icke må stämmas till amerikansk domstol, har väl någon prövning inför sådan domstol icke kunnat äga rum rörande resolutionens tillämplighet å betalning av utländska staters i dollarvaluta upptagna lån. Såväl ordalydelsen i resolutionen som ock dess grund giva emellertid otvetydigt vid handen, att avsikten icke varit att göra undantag för dylika lån; och de konstitutionella skäl, som anförts mot resolutionens tillämplighet å inhemska statslån, äga tydligen icke giltighet i fråga om utländska statslån.

Riksgäldskontoret har i målet gjort gällande, att genom den nämnda amerikanska lagstiftningen den rättsliga grunden för riksgäldskontorets skyldighet att fullgöra de utfästa betalningarna i enlighet med guldklausulen bortfallit och att riksgäldskontoret förty icke vore pliktigt att gälda mer än det nominella beloppet.

Avgörande för denna fråga är enligt min mening icke huruvida rättsförhållandet i allmänhet mellan riksgäldskontoret och obligationsinnehavarna är underkastat svensk rätt eller staten New Yorks rätt. Frågan om tillämpningen av resolutionens tvingande bestämmelse om ogiltigheten av guldklausuler bör på grund av den ifrågavarande lagstiftningens övervägande offentlighetsrättsliga natur bedömas för sig, oberoende av de regler som gälla för skuldstatutet. Härvid bör i första rummet komma under bedömande, huruvida en lagstiftning av ifrågavarande art, som avser mindre att av allmänt erkända civilrättsliga grunderlätta gäldenärens skuldbörda än att genomföra den främmande statens av det allmän-

na nödtillståndet inom landet föranledda penningpolitik, bör överhuvud vinna beaktande av svensk domstol. Särskilt är härutinnan att överväga, huruvida skuldförhållandet är på sådant sätt bundet till Förenta Staterna, att det intresse, som ifrågavarande lagstiftning avser att befrämja, nämligen åstadkommande av likvärdighet för alla slag av Förenta Staternas cirkulerande betalningsmedel, kräver dess tillämplighet i förevarande fall. Finnas skäl föreligga för sådan främmande lagstiftnings beaktande överhuvud av svensk domstol, återstår att tillse, huruvida den måhända står i strid mot vad enligt svensk uppfattning är för en lagstiftare tillåtligt, och förty bör på denna grund avvisas.

Vad angår nu nämnda lagstiftnings innebörd torde resolutionen böra, i överensstämmelse med vad därom gjorts gällande av amerikansk överdomstol, så tolkas att den gäller alla obligationer i Förenta Staternas mynt, vilka äro betalbara å ort inom Förenta Staterna, utan hänsyn till borgenärens eller gäldenärens nationalitet eller hemvist. Likaså saknar det betydelse, om gäldenären är utländsk stat samt om skulden var redan före resolutionens tillkomst förfallen till betalning eller icke.

Resolutionen utgör ett led i åtgärder, som varken strida mot allmänt erkända ekonomiska grunder eller innebära ett ensidigt gynnande av inhemska gäldenärer på utländska borgenärers bekostnad.

Beträffande skuldförhållandets anknytning till Förenta Staterna och särskilt staten New York må främst framhållas, att obligationerna, som äro ställda till innehavaren och tillhöra ett internationellt lån av betydande omfattning, gjorts till kapital och ränta betalbara allenast i Förenta Staternas mynt och endast vid lånets Fiscal Agents, the National City Banks of New York, huvudkontor i nämnda stad. Visserligen har riksgäldskontoret redan år 1927 tillmötesgått obligationsinnehavare, som så önskat, med inlösen av räntekuponger även i Stockholm, men någon

ändring i den rättsligt bindande bestämmelsen om betalningsort har icke därigenom ägt rum.

Andra bestämmelser, som visserligen delvid äro en konsekvens av de nyssnämnda och som tagna för sig äro av mindre betydelse, äro dock ägnade att förstärka intrycket att obligationerna egentligen höra hemma på amerikansk marknad. Sålunda är att beakta, att obligationerna avfattats å engelska språket i den för obligationer inom Förenta Staterna vedertagna formen och undertecknats av bland andra svenska sändebudet i detta land samt att ingen av dessa obligationer är giltig med mindre lånets Fiscal Agent bestyrkt att den är en obligation tillhörande ifrågavarande lån. Av obligationernas text framgår ytterligare, att registrering av obligation å viss ägare kan verkställas enbart på ovan nämnda banks huvudkontor samt att kungörelse om obligationernas inlösen före förfallodagen skall införas allenast i tidningar, som utgivas i New York. Härtill kommer, att obligationerna emitterats uteslutande i Förenta Staterna.

Av vad sålunda anförts framgår, att obligationerna - oansett att de utfärdats å svenska statens vägnar - erhållit en så fast anknytning till Förenta Staterna, att dessa staters förutnämnda offentlighetsrättsliga intresse måste anses påkalla, att frågan om giltigheten av obligationernas guldklausul bedömes efter där gällande lagbestämmelser. Någon anledning varför en främmande lagstiftning av berörda syfte och innehåll överhuvud icke skulle i förevarande fall kunna vinna beaktande av svensk domstol synes icke föreligga. Ej heller kan den anses stötande för svensk rättsuppfattning.

På grund av det anförda finner jag riksgäldskontoret icke vara pliktigt att fullgöra utgående likvider för obligationerna med annat och mera än det nominella beloppet i Förenta Staternas cirkulerande betalningsmedel och instämmer följaktligen i det slut, vartill Högsta domstolens flesta ledamöter kommit."

Högsta domstolen förordnade, att bolaget ägde återbekomma det till säkerhet för kostnadsersättning åt motparten nedsat-

ta beloppet, etthundrafemtio kronor.

Underdånigt betänkande av nedre justitierevisionen.

Lånehandlingarna föreskriva ej vilken rätt som skall vara tillämplig å obligationslånet eller å någon av dess särskilda rättsverkningar.

Då svensk rätt i fråga om bestämmandet av behörig lag saknar positiva rättsregler, som äro tillämpliga å förevarande fall, måste detta avgörande ske med ledning av lånets beskaffenhet och de omständigheter, som äro förknippade med detta.

Riksgäldskontoret har gjort gällande, att lånet som helhet måste anses underkastat ett och samma lands lag samt att övervägande skäl skulle tala för tillämpning av Förenta Staternas rätt. Vidare har Riksgäldskontoret andragit, att betalningsförpliktelsernas fullgörande skulle vara på sådant sätt knutet vid New York, att likvidernas förläggande till annan ort skulle innebära en förändring av förpliktelsens innehåll, som Riksgäldskontoret icke skulle vara skyldigt att underkasta sig. I samband härmed har Riksgäldskontoret som ett särskilt skäl för tillämpning av Förenta Staternas lag åberopat, att guldklausulen har avseende å betalningsskyldighetens fullgörande och att i sådant avseende lagen å betalningsorten, som här samtidigt är myntlandets lag, borde anses tillämplig.

Kungl. Maj:tlärer emellertid finna spørsmålet om guldklausulens fullgörande i händelse av amerikanska valutarubbningar vara av den art, att frågan om tillämplig rätt i avseende därå kan och bör, då annat ej avtalats, avgöras särskilt för sig därest en tillämpning å guldklausulen av de normer, som i övrigt må finnas behöriga i avseende å låneavtalets och obligationernas huvudsakliga innebörd och rättsverkningar, skulle visa sig i avsevärd mån oförenlig med deras innehåll.

Klausulens väsentligaste innebörd, är, att svenska staten genom Riksgäldskontoret iklätt sig ansvaret för den förlust, ob-

ligationshavarna kunde lida genom en depreciering av dollarn, samt att det guldinnehåll, som enligt den år 1924 gällande amerikanska myntlagstiftningen var föreskrivet för dollarmyntet, skulle vara värdemätare för denna valutagaranti. En sådan krislagstiftning som den, genom vilken Förenta Staterna sedermera satt guld klausulerna ur kraft, brukar åtfölja en myntförsämring, och valutagarantien avser att lämna skydd även mot verkningarna av sådana krisåtgärder. Denna garanti voro obligationshavarna från början hänvisade att i händelse av tvist göra gällande inför svenska myndigheter, enär Sverige såsom suverän stat åtnjuter processuell och exekutiv rättslig immunitet inom Förenta Staterna.

Till de starka skäl, som i allmänhet tala emot att utan otvetydigt stöd av avtal eller andra omständigheter anse en stats låneförbindelser av förevarande art vara underkastade främmande rätt - och speciellt efter förbindelsernas tillkomst inträffade rättsförändringar av det slag, varom nu är fråga - kommer alltså här, att Riksgäldskontoret i själva verket avsiktligt frän sagt sig rätten att åberopa en blivande amerikansk guld klausul lagstiftning sådan som den nu omtvistade och att Riksgäldskontorets förpliktelser från början voro hänvisade att bedömas av domstol, där dylik lag blott undantagsvis på grund av avtal eller annan särskild orsak kunde komma att tillmätas avseende.

Av dessa grunder lär Kungl. Maj:t - oansett i vad mån amerikansk rätt i övrigt bör tillmätas inflytande å tillämpningen av låneavtalet - finna övervägande skäl föranleda tillämpning av svensk rätt i avseende å de tvistefrågor, som i förevarande mål komma under bedömande.

Genom lagen den 17 juni 1932 om betalning på grund av vissa obligationer hava även enligt svensk rätt guld klausuler i viss utsträckning blivit satta ur kraft och har rätten att erhålla betalning till guld värde för vissa fall gjorts beroende av, huruvida obligationshavare vid viss tidpunkt varit boende inom eller utom riket. Men nämnda lag har - enligt vad lagens förarbeten utvisa i syfte bland annat att utrikes uppehålla förtroende till

svenskt rättsskydd för internationella affärsavtal - icke gjorts tillämplig å obligationer, som äro utgivna utrikes eller lyda å allenast utländskt mynt.

Svensk rätt innefattar ej heller eljest hinder mot utkrävandet av den förevarande valutagarantien.

Riksgäldskontoret måste i enlighet med guldklausulens innebörd anses pliktigt att, i den mån sådant utan väsentlig kostnad eller olägenhet kan ske, underkasta sig de jämkningar i avseende å betalningsorten, som kunna befinnas nödiga för valutagarantiens fullgörande. Någon kostnad eller olägenhet, som häremot kan komma i betraktande, har icke påvisats. Härtill kommer, att Riksgäldskontoret - oaktat hinder mot betalningens behöriga fullgörande i New York icke kan antagas hava förelegat - undandragit sig denna, samt att bolaget icke kan framtvinga likviderna - eller skadestånd på grund av underlåtna likvider - annorstädes än i Sverige.

Bolagets påstående om betalning i Stockholm måste därför anses lagligen grundat.

Beträffande den likvid, som förföll den 1 maj 1933, har Riksgäldskontoret ytterligare invänt, att bolaget mot kupongernas nominella belopp i deprecierade dollars utan formell protest avlämnat kupongerna till Riksgäldskontorets betalningsombud och genom nämnda förfarande förlorat rätten att föra talan om sådan tilläggslikvid, som bolaget nu kräver.

Emellertid är upplyst, att Riksgäldskontoret och dess betalningsombud vägrade de obligationshavare, som anmälde protest mot guldklausulens åsidosättande, att erhålla ens den del av de förfallna kupongbeloppen, som även enligt Riksgäldskontorets egen mening tillkom dem. De skäl av väsentligen affärsteknisk art, som Riksgäldskontoret till stöd härför åberopat, utgöra ej laga grund för detta förfarande, vars huvudsyfte uppenbarligen var att motverka obligationshavarnas benägenhet till att utkräva valutagarantien. Den omständigheten, att bolaget inför de allvarliga olägenheter, Riksgäldskontorets obehöriga betalningsvägran skulle

medfört, avstod från reklamation och mot utbekommande av de ostri-
diga beloppen lät avlämna kupongerna, lärer fördenskull icke kun-
na åberopas såsom stöd för Riksgäldskontorets ej heller av andra
skäl grundade påstående, att bolaget skulle anses hava godtagit
de deprecierade dollarbeloppen såsom fulllikvid.

I målet är utrett, att värdet av 100 gulddollars den 1 maj
1933 motsvarade 119 dollars 81 cents och den 1 november samma år
150 dollars 47 cents i sedlar samt att 100 dollars i sedlar enligt
Riksbankens a vista säljkurs motsvarade förstnämnda dag 497 kronor
och den 1 nämnda november 407 kronor.

På grund av vad sålunda anförts hemställer nedre revisionen
i underdånighet, att Kungl. Maj:t måtte pröva rättvist att dels
fastställa hovrättens domslut, i vad därigenom Riksgäldskontoret
förpliktats att, mot utbekommande av kuponger per den 1 november
1933 å 20.253 dollars 75 cents, till bolaget utgiva etthundratju-
gufyratusentrettiosex svenska kronor 59 öre jämte av hovrätten an-
given ränta, dels ock, med upphävande av hovrättens dom beträf-
fande huvudsaken i övrigt, förplikta Riksgäldskontoret att mot
kvitto till bolaget genast utgiva ytterligare likvid för de den
1 maj samma år förfallna, redan till Riksgäldskontorets betalnings-
ombud avlämnade kupongerna med tjugutatusensjuhundrafemtioen kronor
12 öre jämte sex procent ränta därå från sistnämnda dag tills be-
talning sker;

i följd varav det belopp, bolaget sålunda äger utbekomma,
lärer utgöra tillhopa etthundrafyrtiofyratusensjuhundraåttiosju
kronor 71 öre jämte sex procent ränta å tjugutatusensjuhundrafemtio-
en kronor 12 öre från den 1 maj 1933 och å jämväl återstoden av det
utdömda beloppet från den 1 november 1933 till dess likvid full-
göres.

Med ändring av hovrättens dom beträffande rättegångskostna-
derna därstädes torde Kungl. Maj:t förplikta Riksgäldskontoret
att till bolaget i sådant hänseende utgiva tjugutusen kronor.

Bolaget lärer berättigas återbekomma de nedsatta beloppen,
tillhopa trehundra kronor. Stockholm den 24 oktober 1936.

B. Thuresson. E.G. Leijonhufvud. Gunnar Nilsson

B.T. - E.G.L. - G.N.

I transsummerade delar lika lydande med härstädes förvarade
koncept- protokoll, betygar Stockholm och Kungl. Maj:ts Nedre
Justitierevision den 3 februari 1937.

Ex officio:

C.G. Anderson